

GEORG PHILIPP TELEMANN

Georg Philipp Telemann

Georg Philipp Telemann (1681-1767) miał zostać pastorem, następnie prawnikiem, a ku zadowoleniu melomanów został sławnym i cenionym kompozytorem. Jego twórczość odcisnęła znaczne piętno na niemieckiej muzyce późnego baroku i nadała jej nowy kierunek rozwoju. Nazwisko Telemanna jest dziś wymieniane wśród takich osiemnastowiecznych muzyków niemieckich i włoskich jak J. S. Bach, G. F. Händel, A. Vivaldi.

Telemann przyjechał do Żar z Lipska, gdzie był organistą i dyrektorem muzycznym w kościele Neukirche (dziś św. Mateusza). Jego nowatorski stosunek do muzyki kościelnej i dworskiej nie podobał się tamtejszym tradycjonalistom. Z powodu tego konfliktu z wielkim zadowoleniem przyjął posadę kapelmistrza na zamku hrabiego Erdmanna II von Promnitz w Żarach na Dolnych Łużycach. Objął tę posadę po Wolfgangu Casparze Printzu (1641-1717), dotychczasowym długoletnim kapelmistrzu. Kompozytor zawitał na żarski zamek w wieku 23 lat, ale mimo młodego wieku miał już bogate doświadczenie i cieszył się uznaniem w świecie muzyki. Telemann tak wspomina czas spędzony w Żarach:

„Świetność tego dworu od nowa postawionego na książęcej stopie zachęciła mnie do entuzjastycznych przedsięwzięć zwłaszcza w dziedzinie muzyki instrumentalnej, przy czym faworyzowałem tu przede wszystkim uwertury wraz z ich suitami, ponieważ Pan Hrabia krótko przedtem powrócił był z Francji i szczególnie je lubił. Otrzymałem tam dzieła Lully'ego, Campry i innych mistrzów, i oddałem się niemal całkowicie ich stylowi, także w ciągu dwóch lat skomponowałem 200 uwertur. Kiedy wspomniany dwór po pół roku przeniósł się do Pszczyny, wielkopańskiej posiadłości Promnitzów na Górnym Śląsku, poznałem zarówno tam, jak i w Krakowie muzykę polską i hanacką [Hanacy – mieszkańcy Moraw] w jej prawdziwie barbarzyńskim pięknie.”

Komponując czerpał natchnienie z wszelkich możliwych źródeł, poznając różne style i trendy. Miał otwarty umysł i stale poszukiwał czegoś nowego. Podróżował ze swą Promnitzą po zaprzyjaźnionych dworach śląskich i niemieckich. Postoje w karczmach i zajazdach okolic Pszczyny i Krakowa oraz zetknięcie się z tamtejszą muzyką ludową wywarły znaczny wpływ na późniejszą twórczość Telemanna.

„Trudno wprost uwierzyć, jak cudowne pomysły mają tacy dudziarze czy skrzypkowie, kiedy podczas przerwy w tańcach zaczynają fantazjować. Człowiek uważny zaopatrzyłby się w ciągu tygodnia w zapas pomysłów na całe życie. (...) W tym stylu pisałem później różne wielkie koncerty i tria, które przybrałem we włoską szatę ze zmiennymi adagiami i allegriami.”

Pomimo dominujących w tym czasie stylów muzycznych z Włoch i Francji w twórczości Telemanna można znaleźć oryginalne formy muzyczne i elementy polskiej muzyki ludowej, rytmy mazurów i polonezów. Już w samej nazwie utworów kompozytor podkreślił źródło inspiracji: „Polskie Koncerty” na orkiestrę smyczkową i klawesyn (B-Dur, G-Dur, F-Dur), „Polskie Sonaty” i „Polskie Suity”. Lubił proste i jasne melodie, które wpadały w ucho i pokazywały urok dźwięku poszczególnych instrumentów. Zafascynowany słowiańską muzyką napisał nawet panegiryk na jej cześć:

„Wychwała człowiek właśnie to, co może go ucieszyć a polska pieśń uczyni to, że każdy skakać spieszy. Bez trudu tedy przyjdzie mi konkluzja całkiem pewna, Muzyka polska, uwierzcie mi, bynajmniej nie jest z drewna.”

WIEGDIŹ REZYDENCJA RODU VON PROMNITZ
EHEMALIGE RESIDENZ DES GESCHLECHTS
VON PROMNITZ

KOŚCIÓŁ FARNY I OBECNE ORGANY
PFARRKIRCHE UND DIE JETZIGE ORGEL

Georg Philipp Telemann (1681-1767) sollte Pastor werden, dann Jurist, und zur Freude der Musikfreunde wurde er zum berühmten und geachteten Komponisten. Sein Schaffen prägte sich wesentlich auf die deutsche Musik des Spätbarocks aus und gab ihm eine neue Entwicklungsrichtung. Der Name Telemann wird heute unter solchen deutschen und italienischen Musikern des 18. Jh. wie J. S. Bach, G. F. Händel und A. Vivaldi erwähnt.

Telemann kam nach Żary aus Leipzig, wo er Organist und Musikdirektor an der Neukirche (heute Mathäuskirche) war. Die neue Herangehensweise an die geistliche und weltliche Musik hat den dortigen Traditionalisten nicht gefallen. Wegen dieses Konflikts hat er mit großer Zufriedenheit die Stelle des Kapellmeisters am Hofe des Grafen Erdmann II. von Promnitz in Żary / Niederlausitz angenommen. Er übernahm diese Stelle als Nachfolger von Wolfgang Caspar Printz (1641-1717), dem bisherigen „langjährigen Kapellmeister. Der Komponist kam im Alter von 23 Jahren auf das Schloss zu Żary, aber trotz seines jungen Alters hatte er bereits reiche Erfahrung und genoss Anerkennung in der Musikwelt. So erinnert sich Telemann an die Zeit, die er in Żary verbracht hat:

„Das glänzende Wesen dieses auf fürstlichem Fuß neuengerichtete Hofes munterte mich zu feurigen Unternehmungen, besonders in Instrumentalsachen, worunter ich die Ouvertüren mit ihren Nebenstücken vorzüglich erwehlete, weil der Herr Graf kurtz vorher aus Franckreich wiedergekommen war, und also dieselben liebte. Ich wurde des Lulli, Campra und andrer guten Meister Arbeit habhaft, und legte mich fast gantz auf derselben Schreibart, so daß ich der Ouvertüren in zwey Jahren bey 200. zusammen brachte. Als der Hof sich ein halbes Jahr lang nach Plesse, einer oberschleisischen, promnitzischen Standesherrschaft, begab, lernete ich so wohl daselbst als in Krakau, die polnische und hanakische Musik [Hanaken Einwohner von Mähren], in ihrer wahren barbarischen Schönheit kennen.”

Beim Komponieren schöpfte er die Eingebung aus allen möglichen Quellen, wobei er verschiedene Stile und Trends kennen lernte. Er hatte einen offenen Verstand und suchte stets nach etwas Neuem. Er reiste mit dem promnitzschen Gefolge und besuchte befreundete schlesische und deutsche Höfe. Die Aufenthalte in den Wirtshäusern und Gasthöfen in der Umgebung von Pszczyna (Pless) und Krakau sowie die Begegnung mit der dortigen Volksmusik haben einen wesentlichen Einfluss auf das spätere Schaffen Telemanns ausgeübt.

„Man sollte kaum glauben, was dergleichen Bockpfeiffer oder Geiger für wunderbare Einfälle haben, wenn sie, so oft die Tantzenden ruhen, fantasiren. Ein Aufmerckender könnte von ihnen, in 8. Tagen, Gedancken für ein gantzes Leben erschnappen. (...) Ich habe, nach der Zeit, verschiedene grosse Concerte und Trii in dieser Art geschrieben, die ich in einen italiänischen Rock, mit abgewechselten Adagi und Allegri, eingekleidet.”

Trotz der zu damaligen Zeit vorherrschenden Musikstile aus Italien und Frankreich kann man in Telemanns Schaffen originelle Musikformen und Elemente polnischer Volksmusik finden, die Rhythmen von Mazurkas und Polonaisen. Schon selbst in der Bezeichnung hat der Komponist die Inspirationsquelle hervorgehoben: „Polnische Konzerte „für Streichorchester und Cembalo (B-Dur, G-Dur, F-Dur), „Polnische Sonaten” und „Polnische Suiten”. Er mochte einfache und klare Melodien, die leicht ins Ohr gingen und den Klangreiz der einzelnen Instrumente aufzeigten. Begeistert von der slawischen Musik hat er sogar einen Panegyrikus zu ihrer Ehren geschrieben:

*„Es lobt ein jeder sonst das / was ihn kann erfreun.
Nun bringt ein Polnisch Lied die gantze Welt zum springen;
So brauch ich keine Müh den Schluß heraus zu bringen
Die Polnische Music muß nicht von Holtze seyn.”*

